

AYTBAY BEKIMBETOV TIŃ "AWIR SINAQLAR" POVESTI SYUJETI

Jamalova Flora

*Ájiniyaz atındağı NMPI, Qaraqalpaq tili ham ádebiyatı tálım bağdarı 3-kurs
talabası*

İlimiy basshı: filologiya ilimleriniŃ kandidatı, docent

M. D. Bekbergenova

Annotaciya: Maqolada A.Bekimbetov asarining ideya-tematik xususiyatlari, qahramon xarakteri yoritilish xususiyatlari talqn qilingan.

Kalit so'zlar: asar, syujet, obraz, ideya, mazmun va forma.

Аннотация: В статье раскрывается сюжет произведения великого писателя А.Бекимбетова Повесть, особенности образа героя.

Ключевые слова: образ, сюжет, повествование, художественная интерпретация, содержание.

Annotation: The article reveals the plot of the work of the great writer Aytbay Bekimbetov image the features of the image of the hero.

Key words: image, plot, narration, artistic interpretation, content.

Aytbay Bekimbetov 1919-jılı 5-mayda Tórtkúl rayonında tuwılđan. Tórkúldegu medicinalıq ushilisheni pikergen, áskeriy xızmette islegen. Urıstan sońđı jıllarda Tórtkúlde, Nókiste, Taqıytasta miliciya bóliminde islegen. Áyne otız jastan ótip atırđan waqıtta, xızmet tapsırması menen Ámiwdárya suw tasqını waqıtında eki ayaqtan teńdey ayrılıp qalđan. Ol sonda da ómirden túnilmeydi. Ómir ushın gúresip jasağan. Bir qansha shığarmalar dóretken. Jazıwshınıń "Ájayıp áwladlar", "Gúres", "Awır tağdırdı jeńiwshiler", "Sırlı izler izinen", "Awır sinaqlar" povesg, romanların dóretken. Qaysı shığarmasın alıp qarasaqta, ómirdiń shınlığı, dálme-dál, anıq súwretlengen.

"Awır sınaqlar" povestinde waqıyalar izbe-iz, júdá mazmunlı. Oqıp otırıp ishine kirip ketemiz. Jazıwshı A. Bekimbetovtıń povestinde tuwǵan jerin taslap sırt lege ketiwge májbúr bolǵan insanlardıń awır taǵdiri sóz etiledi. Povest 1966-1972-jıllarda jazılǵan. "Búgin "Abat" awılıkúndegiden erte oyandı. Adamlar kiyinip dalaǵa shıqqanda úrker ele bayqan joq eken. Tún boyı dógerекке ústemlik etken qarańǵılıq ádewir serpilip aspan gúmbezi Aral aydınınday aǵarıp qalıptı. Onıń gúmisteý jarqıraǵan aqshıl sáwlesi ana- jerdiń ústinde zerdey shashırıp tur. Qos tóbeniń átirapı ap-anıq kórinde"[1.96] Shıǵarmanıń basında biz "Abat" awılın, dala kórinisin, miynetkesh awıl adamların súwretlegen kartına menen tanısamız. Povest waqıya Pirjan maqsımınń ulı Nawrız benen qızı Shiyringúl úshewiniń bir túnde biydárek joǵalıwınan baslanadı. Soń awıl arasında Seyis aǵanıń asıǵıp bir jerden kiyatırǵanın kórgen maymaq eshekli, dań murın adam onı irkip sálem berip, azan menen qay jerden kiyatırǵanın soraydı. Seyis kempir ǵarrısınıń awırıp tilden qalǵanın, Pirjan maqsımınń úyine barıp tabalmay qaytqanın aytadı. Solay etip, Pirjan maqsımınń túnde joq bolıp ketkenin awıl adamları úsh túrli jorıydı:

"Birewler onı: Dúnyasına qızıqqan baspashılar, ul-qızı menen birgelikte qara jerge gúmran etti dese, ekinshi birewler: Pirjan maqsım óziniń islegen awır jinayatınan qorqıp heshkimge bildirmesten qashıp ketkenge shıǵaradı, taǵı birewler: Usı waqqa shekem onıń hám ákesiniń húrmetine "Maqsım" awıl dep atalıp kiyatırǵan aral baylar awılınıń jaqında "Abat" awıl bolıp qaytadan atalǵanına namısı kelip shıday almay shólge ketken ǵoy depte uyǵardı adamalar." [1.97]

11 jaslı balası Nawrız, 7 jasar qısı Shiyrin.

Olardıń Tegeran, Mekke, Aleksandriya, Stanbul, Tebriz qalalarına gezip júrip kórgen azap-aqıbetlerin Pirjan maqsımınń balası Nawrızdıń elde qalǵanı atalas aǵası Erjan maqsımınń jazǵan saǵınısh tolı xatlarında bayan etiledi.

Aradan kóp waqıt ótpey awılatkom predseblateliniń xabar etiwı boyınsha Pirjan maqsımınń iyesiz qalǵan iliwli jayın ishın qaraw hám dereksiz joq bolǵan maqseti hám ul-qızına izlew júrgiziw boyınsha rayonlıq miliciya bóliminiń nachalnigi hám

prokurori keldi. Olar Pirjan maqsimni qo'ssilarini g'walig'nda qulipti buzip uyine kirdi. Uyinde h'mmesi n'rsesei t'wel, onin s'rl' izin bildirgende y hesh n'rise aniqlanbadi.

S'oytip, xatlard' d'reg'in esitip xabar tapqab sol d'wirde "Shash al dese, bas alatu'g'in" q'z'z' ideologiyani sadiq w'kill'nerin bol'gan ishki isler x'zmetkeri Erjan maqsimni qat'qtay uyip otir'g'sn sha'ara'g'na wayran salad'.

S'oytip, aradan segiz j'l 'tkennen so'n Erjan maqsim sha'ara'g'i menen shay iship otir'g'nda pochta sh' s'uyinshi sorap, xat al'p keledi. Bul xat baya'g'i Pirjan maqsimni balas'nan edi. Pirjan maqsimni inisi, Erjan maqsim is'nerinde bilmey tili t'g'lip, quwan'shtan k'zine jas aladi. Pirjan maqsim h'm. Erjan maqsimlar Ismet iyshanni' bel balalari. Ismet iyshan menen xan maqsimni 'kesi bir tuw'sqan.

Erjan maqsimni 20 jasar balasi s'rt el satq'ni s'pat'nda ay'plap uzaq m'ddetke qamat'p jiberedi. Bul azapqa sh'dama'gan Erjan maqsim qaytis boladi. Al Bazarbayd' kelinsh'gi Zulfiya bolsa jaz balasi menen 'zliksiz keshiredi. 'arrisi Erjan maqsimni 'lgeni menen balasi Bazarbyd' qamal'w'nan k'yingen qay'nn ene Zulfiya'ga azap berip, uyinen quw'p sh'g'adi. Zulfiya'ga kelin bol'p t'usken "Abat aw'yl" adamlari j'rdem qol'n sozadi. Aradan j'llar 'tkennen keyin Magadan qalas'nan Bazarbayd' aqlan'p kiyatir'g'ni haqq'nda xat keledi. Bul waq'itta olardi uli Maqsette er-azamat bol'p jetilisedi. Us'nday q'yrman-sh'yrma waq'yalar sebeb'nen Pirjan maqsim jat jerde qaza tabadi. Aq'ir'nda Maqsetti' Qarqalpaqstanli joldas polkovnik eknligi aytiladi. Juwmaqlap aytqan'im'zda, "Aw'ir sinaqlar povesti adam 'mirini' aw'ir k'unleri, q'ynsh'liqlari, sinaqlari k'rsetilgen. 'zmirimizde qara'ng'i k'unlerimizde, jaqt' k'unlerimizde boladi. Qara'ng'i k'un bolsa jaqt' k'un keletu'g'ina isenip jasaw'im'z kereklig'in, adam sab'rl' bol'w' kerek. Biz bul sh'g'armada 'mir q'ynsh'liqlar'ni, je'n'p 'tiw'im'z kereklig'in k'rdik.

Ádebiyatlar:

1. A. Bekimbetov "Sh'g'armalar j'yna'g'i" I-tom. N'kis "Qarqalpaqstan" baspas' 1983 j'yl.